

33. ZAGREBAČKI KNJIŽEVNI RAZGOVORI

33rd ZAGREB LITERARY TALKS

33. ZAGREBAČKI KNJIŽEVNI RAZGOVORI
33rd ZAGREB LITERARY TALKS

Književnost u drugim jezicima
Literature in other languages

Nakladnik / Publisher
DRUŠTVO HRVATSKIH KNJIŽEVNIKA /
CROATIAN WRITERS' ASSOCIATION
Trg bana Josipa Jelačića 7/I, 10000 Zagreb
e-mail: dhk@dhk.hr

Za nakladnika / For the publisher
Božidar PETRAČ

Urednica / Editor
Ana JANKOVIĆ ČIKOS

Prevoditeljica / Translator
Ana JANKOVIĆ ČIKOS

Lektura i korektura / Proofreading
Ana JANKOVIĆ ČIKOS

Oblikovanje / Design
Vladimira POLJANEC

*Prijelom i priprema za tisak /
Layout & prepress*
Vladimira POLJANEC

Tisak / Printed by
CRO-GRAF

Naklada / Edition
100 primjeraka / 100 copies

*Na financijskoj potpori zahvaljujemo /
For their financial support we thank:*

Ministarstvu kulture Republike Hrvatske /
Ministry of Culture of the Republic of Croatia

Gradskom uredu za obrazovanje, kulturu i šport, Grad Zagreb /
City Office for Education, Culture and Sports, City of Zagreb

Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti /
Croatian Academy of Sciences and Arts

*Također zahvaljujemo /
We also thank:*

Jakovu Radovčiću, mr. prirodoslovnih znanosti /
Jakov Radovčić, MSc

Muzeju krapinskih neandertalaca / Krapina Neanderthal Museum

Best Western Premier Hotelu «Astoria» / Best Western Premier Hotel Astoria

restoranu «Klub književnika», Zagreb / Writers' Club Restaurant, Zagreb

restoranu «Klet Kozjak», Sv. Križ Začretje / Klet Kozjak Restaurant, Sv. Križ Začretje

Turističkoj zajednici Grada Zagreba / Zagreb Tourist Board

pijanistu Ljubomiru Gašparoviću /
pianist Ljubomir Gašparović

vlč. Tomislavu Šestaku /
Rev. Tomislav Šestak

Sadržaj / Contents

Elena ALEKOVA (Bugarska / Bulgaria)	9
Progonstvo i književnost / Exile and literature	
Ljerka CAR MATUTINOVIĆ (Hrvatska / Croatia)	15
Užitak prevodenja / The pleasure of translating	
Yiorgos CHOULIARAS (Grčka / Greece)	21
Književnost kao drugi jezik / Literature as another language	
Germain DROOGENBROODT (Španjolska / Spain)	25
<i>Traduttore traditore?</i> Pjesništvo i prevodilaštvo / <i>Traduttore traditore?</i> Poetry and translation	
John ELSOM (Ujedinjeno Kraljevstvo / UK)	31
Moja djela u prijevodu / My work in translation	
Christine JORGIS (Francuska / France)	37
Engleska beletristika u prijevodu na francuski / English fiction translated into French	
Željka LOVREŃIĆ (Hrvatska / Croatia)	43
Recepcija hrvatske književnosti u prijevodu na španjolskome govornom području / The reception of Croatian literature in translation in the Spanish-speaking world	
Carole MARTINEZ (Francuska / France)	49
Razrada jedne priče / The elaboration of a story	
Kristina NIKOLOVSKA (Makedonija / Macedonia)	51
Recepcija poezije i poetike Slavka Mihalića u Makedoniji / The reception of Slavko Mihalić's poetry and poetics in Macedonia	
Ante STAMAĆ (Hrvatska / Croatia)	55
Zašto prevodim? / Why I translate?	
Ivan TROJAN (Hrvatska / Croatia)	61
Hrvatska suvremena književnost na mađarskom jeziku i mađarska na hrvatskom / Contemporary Croatian literature in Hungarian and vice versa	
Igor ŽIC (Hrvatska / Croatia)	67
Neki problemi u hrvatskom prijevodu romana „Ljeto '42“ Hermana Rauchera / Different problems in the Croatian translation of Herman Raucher's novel <i>Summer of '42</i>	

33. ZAGREBAČKI KNJIŽEVNI RAZGOVORI 33rd ZAGREB LITERARY TALKS

*Književnost u drugim jezicima
Literature in other languages*

Društvo hrvatskih književnika / Croatian Writers' Association
Zagreb, 2012.

Who is who / Who is who

33. Zagrebački književni razgovori

KNJIŽEVNOST U DRUGIM JEZICIMA

Zagreb, «Klub književnika», 4.-7. listopada 2012.

33rd Zagreb Literary Talks

LITERATURE IN OTHER LANGUAGES

Zagreb, Writers' Club, 4-7 October 2012

Organizator / Organiser

Društvo hrvatskih književnika / Croatian Writers' Association

Trg bana Josipa Jelačića 7/I, 10000 Zagreb

Tel.: +385 (0)1 4816931

e-mail: dhk@dhk.hr

Povjerenstvo za Zagrebačke književne razgovore /

Zagreb Literary Talks Committee

Zdravko Gavran (predsjednik / chairperson)

Dalibor Cikojević

Stjepan Čuić

Nikola Đuretić

Miro Gavran

Mladen Machiedo

Ante Stamać

Voditeljica / Coordinator

Ana Janković Čikos

Asistentice / Assistants

Anica Vojvodić

Vladimira Poljanec

Nevenka Žvan

Sajeci / Summaries

ELENA ALEKOVA, glavna urednica časopisa „Suvremeno čitalište“, piše poeziju i beletristiku, publicistkinja, književna kritičarka i prevoditeljica. Doktorirala iz filologije 1994. na moskovskom Institutu za književnost „A. M. Gorki“ na temu ruske emigrantske književnosti u 20. stoljeću. Autorica brojnih publicističkih, književnokritičkih i beletrističkih radova u najvažnijim časopisima i novinama, znanstvenim zbornicima, godišnjacima u Bugarskoj i u svijetu. Dosad objavila 10 pjesničkih zbirki, među kojima „I nitko ne reče zašto“ (1995.), „Nepotrebni stihovi“ (1997.), „Prije zvonjave zvona“ (2001.), „Spoznaje“ (2002.), „Božje dijete“ (2004.), „Još nešto“ (2005.), „Ugradnja“ (2008.), „U vrtovima zalaska sunca“ (2009.), roman u stihovima „Milena“ u dva dijela (1998. i 1999.). Autorica romana „Iza riječi“ (2006.), zbornika publicistike „Moja Bugarska“ (2007.), knjige „Sijač besmrtnosti. Riječi o Nikoli Hajtovu“ (2010.) te zbornika književne kritike „Nevidljivim magistralama“ (prvo izdanje 2003., drugo izdanje 2012.). Prevodi s ruskog i bjeloruskog. Knjige su joj prevedene na nekoliko jezika.

ELENA ALEKOVA, editor-in-chief of the journal *Suvremeno čitalište*, poet and fictionist, non-fiction writer, literary critic and translator. She gained her PhD in Philology in 1994 from the A. M. Gorky Literature Institute of Moscow (dissertation topic: “Russian emigrant literature of the 20th century”). She authored numerous papers and articles on non-fiction, literary criticism and fiction in leading journals and newspapers, collected papers and almanacs in both Bulgaria and the world. She has published 10 collections of poetry so far, amongst which *I nitko ne reče zašto* (1995), *Nepotrebni stihovi* (1997), *Prije zvonjave zvona* (2001), *Spoznaje* (2002), *Božje dijete* (2004), *Još nešto* (2005), *Ugradnja* (2008), *U vrtovima zalaska sunca* (2009), a novel in verse entitled *Milena* (published in two parts, in 1998 and 1999). She is also the author of the novel *Iza riječi* (2006), the non-fiction collection *Moja Bugarska* (2007), the book *Sijač besmrtnosti. Riječi o Nikoli Hajtovu* (2010), and the collection of literary criticism *Nevidljivim magistralama* (1st ed. 2003, 2nd ed. 2012). She translates from Russian and Belarusian. Her books are translated into several languages.

e-mail: eleale@abv.bg

Elena Alekova

Progonstvo i književnost

Progonstvo i emigracija. Na Balkanu – izbjeglištvo kao oblik progonstva

Prognanici i emigranti. Prilike i *odazivi* prelomljeni kroz stvaralaštvo ruskih emigranata iz „prvog vala“ u 20. stoljeću. *Granica – sredina stoljeća*. Ruska plemkinja novim emigrantima koji su se priklonili emigrantima bjelogardistima: „Ne govorite u naše ime. Mi smo prognanici, a vi ste samo emigranti.“

Unutarnji emigranti u Rusiji. Njihova djela dolaze na svjetlo dana tek potkraj stoljeća – odnosno puno godina nakon smrti (Andrej Platonov). Progonjene knjige. Tada počinje i „povratak“ velikih ruskih pisaca emigranata u Rusiju. Preko književnosti – sami pisci više nisu živi.

Književnost prognanika nikada ne prekida veze s domovinom. Istovremeno, mučeništvo progonstva čini određenog pisca velikim u onom smislu u kojem smo naviknuli prihvaćati veličinu književnosti.

Izbjeglištvo je „patent“ Balkana. Od davnina ovdje prekravamo granice, proganjamo, „iseljavamo“, pretapamo, „transformiramo“, porađamo narode, etnose, grupe... Početkom 20. stoljeća – izbjeglice iz Trakije i Makedonije – u Bugarsku. A njihovi zavičaji ostaju u drugim državama. Odraz toga u našoj književnosti do danas (roman suvremenog bugarskog pisca Nikole Indžova – „V'zrečeni ot Manast'r“).

Gdje je domovina? Misija pisca u tom aspektu

Uloga pisca je čuvati domovinu. Velika književnost nosi kodove čak i za izgubljenu domovinu. Nije slučajnost što Rusi kažu: „Puškin – to je Rusija!“, a Umberto Unamuno kvalificira Cervantesovog „Don Quixotea iz Manche“ kao „Španjolsku Bibliju“. Za Bugarsku su to „Divlji rasказi“ pisca Nikolaja Hajtova.

Preko takvih se knjiga čovjek, gdje god se nalazio u svijetu, samoidentificira kao Rus (ako je Rus), kao Španjolac (ako je Španjolac), kao Bugarin (ako je Bugarin) itd.

Globalizam, književnost i histerija vezani za razne tečajeve takozvanog „umjetničkog pisanja“

Tuđina prihvaća pisca (prognanika, emigranta, čovjeka), no time ona ne postaje njegovom domovinom. Živeći u inozemstvu pisac se nikada ne odriče svoje domovine, bez obzira je li prognan ili živi tamo prema vlastitoj želji. Njegovo stvaralaštvo je uvijek dio duhovnog bogatstva njegove domovine.

Aleksandar Blok: „Neće domovina napustiti čovjeka, nego čovjek domovinu.“ A kada je neki pisac napusti – ne zemljopisno, nego duhovno – tada se dešavaju takvi nesporazumi kao pisci, naši suvremenici, koji su dobro unovčili svoju mržnju prema domovini, čak su za to dobili i prestižno svjetsko odlikovanje.

Latinska izreka: „Gdje je dobro, tamo je moja domovina...“ i sve njezine izvedenice pothranjuju varljivi osjećaj da, čim je svijet postao jedno „globalno selo“, domovina kao osjećaj pripadnosti i pojam prelazi u povijest.

No nema pisca bez domovine. Tečajevi takozvanog „stvaralačkog pisanja“ stvaraju „piskarala“. I konzumente književnih polufabriката koji nemaju ništa zajedničko s književnošću. Takav način pisanja nema domovinu. Ono se prevodi lako, čak bih rekla „nemoralno lako“, bez ikakvog „otpora materijala“. Na svim jezicima djeluje jednako hladno te ostavlja čitatelja neangažiranog.

Teško se prevode djela čiji je autor sačuvao svoju pripadnost domovini. Kod prijevoda takvih djela nije dovoljno da prevoditelj bude dobar, jer ako je samo dobar prevoditelj, on će prevoditi samo riječi, a duh će izostati. Prevoditelj mora prevoditi s jasnim osjećajem pripadnosti svojoj domovini. Tada ima mogućnost uhvatiti duh, a ne samo riječi djela. Kodovi domovine u različitim zemljama mogu biti različiti, no mehanizmi za njihovo „pokretanje“ u duši čovjeka su isti.

Exile and literature

Exile and emigration.

On the Balkans – refugeeism as a form of exile

The exiled and emigrants. The circumstances and *responses* broken over the creativity of Russian “first wave” emigrants in the 20th century. *The border – the middle of the century*. A Russian noblewoman to new emigrants who sided with emigrants who joined the White Guards: “Do not speak on our behalf. We are exiles, and you are only emigrants.”

Internal migrants within Russia. Their work was brought to light only near the end of the century, more specifically posthumously (Andrei Platonov). Exiled books. This is also the beginning of the “return” of the great Russian emigrant writers to Russia. Through literature – the writers themselves had long been dead.

The literature of exiles never breaks ties with the motherland. At the same time, the martyrdom of exilehood makes a certain writer great in the sense in which we are used to accept the greatness of literature.

Refugeehood is a Balkan “patent”. Here, we have long been redrawing borders, exiling people, “depopulating”, merging, “transforming”, birthing people, ethnic groups, communities... At the beginning of the 20th century, refugees from Thrace and Macedonia – to Bulgaria. And their homelands remain in other countries. The reflection of this in our literature to date (a novel by the contemporary Bulgarian writer Nikola Indžov – *V'zrečeni ot Manast'r*).

Where is homeland? The writer's mission in this respect

The role of the writer is to preserve the homeland. Great literature carries the codes even of a lost homeland. It is not by accident that Russians say: “Pushkin – that's Russia!”, while Umberto Unamuno qualifies Cervantes's “Don Quixote de la Mancha” as the “Spanish Bible”. For Bulgaria it is Nikolai Haitov's *Wild Tales*.

Wherever one may be around the world, it is through such books that one identifies oneself as a Russian (if a Russian), as a Spaniard (if a Spaniard), as a Bulgarian (if a Bulgarian), etc.

Globalism, literature and hysteria in relation to different so-called “creative writing” courses

A foreign land accepts a writer (an exile, emigrant, man), but that does not make it her homeland. Living abroad does not mean that a writer renounces her homeland, regardless of whether she was exiled or lives abroad of her own accord. Her creativity remains a part of the spiritual riches of her homeland.

Aleksander Blok: “Man's homeland never forsakes him, but man forsakes his homeland.” And when some writers leave their homeland – not geographically, but spiritually – misunderstandings occur, such as writers, our contemporaries, cashing in their hatred for their homeland well, even being given prestigious world awards.

The Latin adage “Ubi bene ibi patria” and all its derivatives feed the false feeling that the homeland, both as a sense of belonging and a concept, has become outdated just because the world has become a “global village”.

Yet, there is no writer without a homeland. So-called “creative writing” courses produce “scribblers”. And consumers of literary half-fabrications, which have nothing in common with literature. Such writing has no homeland. It translates easily, I dare say “immorally easily”, without any “resistance of material”. It is equally cold in any language, and leaves readers unengaged.

Works whose author has managed to preserve her sense of belonging to her homeland are challenging to translate. In translating such works, it is insufficient that the translator be good – if the translator is only good, she will translate only words, while the spirit will be left out. Translators must translate with a clear sense of belonging to their homeland. Only then can they catch the spirit, and not only the words of the work. The homeland codes of different countries can be different, but the “triggering” mechanisms in man's soul are the same.

LJERKA CAR MATUTINOVIĆ, suvremena hrvatska pjesnikinja, prozistica, književnica za djecu, esejistica i prevoditeljica, rođena u Crikvenici. Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu diplomirala hrvatski i talijanski jezik s književnostima. Članica je Društva hrvatskih književnika, Hrvatskog P.E.N. centra, Hrvatskog centra europskog društva kulture, Hrvatskog društva pisaca i Društva hrvatskih književnih prevodilaca. Od 1961. objavljuje književne kritike, književne interpretacije i eseje, pjesme od 1965., pripovijetke od 1975. u nizu časopisa i novina. Objavila je sedamnaest zbirki pjesama, od kojih su tri na čakavskom narječju. S talijanskog je jezika prevela niz poznatih pisaca za djecu (A. Moravia: „Nosorog“, G. Rodari: „Putovanje plave strijele“ i „Čipolino“, C. Collodi: „Pinokio“) i odrasle (Dante, Petrarca, Boccaccio). Dobitnica je brojnih nagrada u Italiji (Nagrada „San Bartolo“, Firenca, 1996.; Nagrada Firenze, 2001.; Nagrada ocjenjivačkog suda na Međunarodnom natječaju za poeziju i prozu „Città di Salò“, 2005. i dr.). Od domaćih nagrada izdvajamo: Nagrada „Drago Gervais“, 1981. i 1985.; Nagrada „Ljubo Pavešić“ za najbolji čakavski tekst, 1995.; Nagrada za životno djelo Grada Crikvenice, 1996. Njezine su pjesme prevedene na desetak stranih jezika, a pripovijetke na engleski, talijanski i njemački. Književnica živi i radi u Zagrebu.

LJERKA CAR MATUTINOVIĆ, contemporary Croatian poet, prosaist, children's writer, essayist and translator, born in Crikvenica. She graduated in Croatian and Italian language and literature from the Faculty of Humanities and Social Sciences at the University of Zagreb. She is a member of the Croatian Writers' Association, the Croatian P.E.N. Centre, Croatian Centre of European Society of Culture, the Croatian Writers Society, and the Croatian Literary Translators Association. She has been publishing literary reviews, literary interpretations and essays since 1961, poems since 1965, short stories since 1975 in a number of journals and newspapers. She has published seventeen collections of poetry, three of which in the Chakavian dialect. She has translated a number of famous Italian children's writers (A. Moravia: *Nosorog*, G. Rodari: *Putovanje plave strijele* and *Čipolino*, C. Collodi: *Pinokio*) and adult writers (Dante, Petrarch, Boccaccio). She has received a number of awards in Italy (San Bartolo Award, Florence, 1996; City of Florence Award, 2001; International Poetry and Prose *Città di Salò* Jury Prize, 2005; etc.). She is also the recipient of the following Croatian awards: Drago Gervais Award, 1981 and 1985; Ljubo Pavešić Award for best Chakavian text, 1995; City of Crikvenica Lifetime Achievement Award, 1996. Her poems have been translated into some ten languages, and her short stories into English, Italian and German. She lives and works in Zagreb.

e-mail: ljerka.car-matutinovic@zg.t-com.hr

Ljerka Car Matutinović

Užitak prevođenja

Zadnjih desetak godina najviše čitam suvremene talijanske pjesnike i prozaiste. I prevodim ih. Ta moja ljubav za talijansku književnost počela je ponovnim čitanjem (pa onda i prevođenjem) maestralnog trolista – Dante, Petrarca, Boccaccio – koje sam objavila u knjizi „Ususret renesansi“. No, osim tih vrhunskih klasika, najviše su me privukli suvremeni talijanski pisci. Suradujući u emisijama urednika Borisa B. Hrovata na 3. programu Hrvatskog radija, prevela sam desetak vrsnih proza koje sam kasnije objavila u knjizi „Žena od kamena. Izbor iz suvremene talijanske proze“ (2005.).

U tu knjigu uvršteni su ponajbolji talijanski prozaisti, pripovjedači: Mario Tobino, Gesualdo Bufalino, Antonio Tabucchi, Stefano Benni, Erri de Luca, Eraldo Baldini i Paola Capriolo.

Ono što me privuklo tim znalcima i probranim „kušačima“ književne riječi njihov je osebnost, istančana spisateljska osobnost i posebnost, pronicljivost i izuzetna narativno-kritička inteligencija.

Ta me je proza fascinirala svojim čudesnim storijskim rubu bajkovitosti, svojim ironijskim odmacima koje upozoravaju na devijacije suvremenoga globalističkog svijeta, svojim specifičnim senzibilitetom za sudbinu jedinke. I konačno, slojevitost atmosfere koja stereotipe doživljava osmišljavaju kreiranjem irealnog i misterioznog, dovodeći nas u začarani krug banalnih svakidašnjih apsurdna.

Nema u toj prozi intelektualističkih nadmudrivanja, monstruoznih razmetanja, niti „služenja“ trenutnom trendu. To je proza koja zna i može komunicirati bez prostota i vulgarnosti. Ona ne podnosi takozvane „pretince“ i literarne „herbarije“.

I tako smo, nižući esencijalne karakteristike toga odabranog spisateljskog svijeta, došli do fenomena koji zovemo *užitak prevođenja*. Na-

ime, u toj recepciji, interpretaciji i valorizaciji apostrofiranog izbora, u toj *žudnji* za dobrom knjigom krije se izniman osjećaj prevodilačkog *užitka*.

Neobičan, gotovo čudesan spoj osobnih nagnuća i književnog iskustva koegzistira u tom kreativnom činu. Jer, prevoditelj je i stvaralac (ali ne „izdajnik“!) koji, privučen djelom i užicima koje mu to djelo nudi, prevodi, ponovno stvara, ali na svom materinskom jeziku.

Pokušat ću na prozi odabranih autora (Gesualdo Bufalino, Antonio Tabucchi, Stefano Benni) razotkriti tu *čaroliju* prevođenja, to *umijeće* koje stvara *osjećaj užitka*, kad domišljeni prijevod postaje pravim, samosvojnim „okusom bivstvovanja“, nadahnutim literarnim zbivanjem koje se odvija na jeziku na koji se prevodi.

The pleasure of translating

For the last ten years or so, I have mostly read contemporary Italian poets and prosaists. And I have translated them. My love for Italian literature started once I reread (and then also translated) the magnificent trio – Dante, Petrarch, Boccaccio – which I published in the book *Ususret renesansi*. But, besides these superb classics, I have been most drawn to contemporary Italian writers. Collaborating with editor Boris B. Hrovat on his shows broadcast on Chanel 3 of the Croatian Radio, I translated approximately ten pieces of excellent prose, which I later published in the book *Žena od kamena. Izbor iz suvremene talijanske proze* (2005).

This book contains some of the best Italian prosaists, narrators: Mario Tobino, Gesualdo Bufalino, Antonio Tabucchi, Stefano Benni, Erri de Luca, Eraldo Baldini and Paola Capriolo.

What attracted me to these masters and fine “connoisseurs” of letters is their peculiar sensibility, their refined writer’s personality and specificity, perceptiveness and exceptional narrative-critical intelligence.

Their prose fascinates me with its marvellous stories bordering on fairytales, its ironic detachedness that warns of the deviations of today’s globalised world, and its specific sensibility for the fate of the individual. And last but not least, the layeredness of the atmosphere which forms the stereotypes of experience by creating surreality and mysteriousness, ultimately bringing us into a vicious circle of banal, everyday absurdities.

Their prose contains no intellectualistic outsmarting, vulgar ostentation, no “following” a current trend. Their prose both *knows* and *can* communicate without indecency and vulgarity. Their prose resists so-called “mind boxes” and literary “herbaria”.

By threading the essential qualities of this select literary world, we finally arrive at the phenomenon which is called the *pleasure of translating*. In other words, what hides in the reception, interpretation and evaluation of the above choice, in this *desire* for a good book, is the great feeling of a translator’s *pleasure*.

An unusual, almost enchanting combination of personal preferences and literary experience coexists in this creative act. Since the translator is also a creator (and not a “traitor”!) who, by being drawn by the work and the pleasures offered by the work, translates, creates anew, but in her mother tongue.

I shall attempt to unveil this *magic* of translating, this *art* that generates *the feeling of pleasure* through the prose of select authors (Gesualdo Bufalino, Antonio Tabucchi, Stefano Benni), once the translation conceived becomes an actual, self-contained “taste of existence” inspired by the literary affairs unfolding in the language which the work is being translated into.

YIORGOS CHOULIARAS, grčki pjesnik čija se djela opsežno objavljuju u prijevodu na engleski jezik u vodećim časopisima kao što su „Harvard Review“, „Poetry“, „Ploughshares“ te „World Literature Today“. Njegove su pjesme uvrštene u „New European Poets“ i druge međunarodne antologije, autor je brojnih eseja na engleskom i grčkom o književnosti i povijesti kulture. Zbirka „U središtu vode“, izbor njegovih pjesama u prijevodu Nikole Đuretića, predstavljena je u Društvu hrvatskih književnika u Zagrebu u listopadu 2010. Rođen u Solunu, školovao se na Sveučilištu „Reed“ te na Fakultetu za poslijediplomske studije Novog sveučilišta za društvena istraživanja u New Yorku, radio u New Yorku, Ottawi, Bostonu, Washingtonu te Dublinu kao sveučilišni profesor, savjetnik pri ustanovama za kulturu, dopisnik te savjetnik za tisak. Urednik suosnivač grčkih časopisa „Tram“ i „Hartis“, bio je i potpredsjednik Helenskog društva književnika. Suosnivač Kruga pjesnika, koji je pomogao u organizaciji pjesničkih demonstracija protiv krize u Ateni na Svjetski dan poezije 2012.

YIORGOS CHOULIARAS is a Greek poet, whose work has been published very extensively in English translation in such leading periodicals as *Harvard Review*, *Poetry*, *Ploughshares*, and *World Literature Today*. His poetry is included in *New European Poets* and other international anthologies, while he is the author of numerous essays in English and Greek on literature and cultural history. *U središtu vode (In the Centre of Water)*, a volume of his selected poems translated by Nikola Đuretić, was launched at the Croatian Writers' Association in Zagreb in October 2010. Born in Thessaloniki and educated at Reed College and The Graduate Faculty, New School for Social Research, he worked in New York, Ottawa, Boston, Washington and Dublin as a university lecturer, advisor to cultural institutions, correspondent, and press counsellor. A founding editor of the Greek reviews *Tram* and *Hartis*, he was also Vice President of the Hellenic Authors' Society. He is a founder of the Poets Circle, which helped to organise the poetry protest against the crisis in Athens on World Poetry Day in 2012.

e-mail: yorgos.chouliaras@gmail.com

Yiorgos Chouliaras**Književnost kao drugi jezik**

Uobičajena poimanja književnosti „u drugom jeziku“ pretpostavljaju gotovo biološki proces materinjeg jezika, koji odabire autore koji doprinose njegovoj književnoj evoluciji. Pisci mogu pisati i jezikom koji nije njihov „vlastiti“ zbog raznih nesretnih ili sretnih okolnosti. Naturalizam tog procesa briljantno je preuveličao José Saramago izjavom da „pisci stvaraju nacionalnu književnost; prevoditelji stvaraju svjetsku književnost.“ Međutim, ako je ono što ja nazivam „svojim“ jezikom također odraz posesivnog individualizma kao i okolnosti rođenja i odgoja, tada autori biraju jezik na kojem pišu, čak i ako samo nesvjesno te čak i ako je to često jezik u kojem su odrasli.

Shvaćen kao nešto što je ograničeno na one koji ga govore ili čitaju, jezik je lokalni, dok je, uključivanjem idealnog čitatelja, književnost potencijalno – ili se barem može pretvarati da je – globalna. Te (pre)tenzije protežu granice jezika izvan neposrednog razumijevanja te razlučuju književne učinke koje su stvorili oni koji se bave određenim jezikom od književnosti kao „drugog jezika“ koja se može stvarati u bilo kojem jezičnom kontekstu.

Literature as another language

Common perceptions involving literature “in another language” assume a nearly biological process of a mother tongue, which selects authors who contribute to its literary evolution. Writers may end up writing in a language other than their “own” due to various unfortunate or fortunate circumstances. The naturalism of this process is brilliantly exaggerated by José Saramago’s statement that “writers create a national literature; translators create world literature.” However, if what I call “my” language is also a reflection of possessive individualism as well as of conditions of birth and upbringing, then authors choose the language in which they write, even if unconsciously and even if it commonly ends up being the one in which they grew up.

Perceived as restricted to those who can speak or read it, language is local, while, by incorporating ideal readers, literature is potentially – or can pretend to be – global. This (pre)tension stretches the limits of language beyond immediate comprehension and distinguishes literary effects produced by those engaged with a particular language from literature as “another language” that can be produced in any linguistic context.

GERMAIN DROOGENBROODT, pjesnik, prevoditelj i izdavač međunarodne poezije. Dosad je napisao deset knjiga poezije te je na nizozemski preveo preko 30 zbirki pjesama s njemačkog, talijanskog, španjolskog, engleskog, francuskog, arapskog, kineskog, japanskog, perzijskog i korejskog. Kao izdavač i urednik Biblioteke „Point“ je izdao više od 80 zbirki pjesama. Njegova brojna putovanja na Istok su utjecala na njegovu kasniju poeziju, počevši od zbirke „The Road“. Ta je poprilično filozofska, mistična zbirka izdana u 24 zemlje, a slijedila ju je zbirka „Counterlight“. Njegova je najnovija zbirka pjesama „In the Stream of Time. Meditations in the Himalayas“ izdana 2008. u Šangaju i Španjolskoj, gdje je iste godine nagrađen 29. Nagradom za pjesništvo „Juan Alcaide“. 2010. godine su njegove pjesme objavljene u biblioteci „Plejade“ u okviru „Struških večeri poezije“. Njegova je najnovija zbirka „In the Stream of Time“ također objavljena na nizozemskom, španjolskom, japanskom i galskom. Izbor njegovih pjesama je 2012. objavljen na bengalskom. Česti je gost pjesničkih recitala, simpozija na sveučilištima te najprestižnijih međunarodnih pjesničkih festivala. 1990. godine dodijeljen mu je počasni doktorat iz književnosti u Egiptu.

GERMAIN DROOGENBROODT, a poet, translator and publisher of international poetry. So far he has written ten books of poetry and has translated more than 30 collections of German, Italian, Spanish, English, French, Arabic, Chinese, Japanese, Persian and Korean poetry into Dutch. As founder and editor of Point Editions, he has published over 80 books of poetry. His numerous travels in the East influenced his later poetry, starting with *The Road*. This rather philosophical, mystical poetry has been published in 24 countries, followed by *Counterlight*. His latest book of poetry *In the Stream of Time. Meditations in the Himalayas* was published in 2008 in Shanghai and Spain, where he was the laureate of the XXIX Premio de Poesía Juan Alcaide in 2008. Struga Poetry Evenings published his poetry in their Pleiades Edition in 2010. *In the Stream of Time* has also been published in Dutch, Spanish, Japanese and Gaelic. A selection of his poems was published in Bengali in 2012. He is frequently invited to give recitals, and attend conferences at universities and the most prestigious international poetry festivals. He was awarded an honorary degree of Doctor of Letters, h. c., in Egypt in 1990.

e-mail: elpoeta@point-editions.com

Germain Droogenbroodt

Traduttore traditore?

Pjesništvo i prevodilaštvo

Traduttore traditore... iako ova stara talijanska poslovice može uhu zvučati ugodno, ona kazuje da je prevoditelj izdajica. No, prije nego krenemo kritizirati jadnog prevoditelja, dopustite da prvo proučimo što prevodilaštvo, posebice prevođenje poezije, znači. Prema „Enciklopediji Britannici“, prevodilaštvo je čin ili proces *prikazivanja* onog što je iskazano jednim jezikom uz pomoć drugog jezika. Značenje izvorne latinske riječi *traducere* je ‘prenijeti s jednog mjesta na drugo’, ali na španjolskom riječ *traducir* može također značiti ‘promijeniti’ ili ‘tumačiti’. Uopćeno, prozni tekstovi jasno objašnjavaju čin ili ideju, što znači da je, stoga, opasnost od *krivog tumačenja* manja u prozi nego u poeziji. U biti, mnogi pjesnici jesu – ili bi trebali biti – gospodari svoga jezika te se ponekad njime igraju, kuju riječi u stihove, koriste neologizme, strane ili riječi koje se više ne koriste, tjerajući prevoditelja da nanovo pronalazi riječi. Njemački jezik općenito razlikuje prevođenje teksta (*übersetzen*) od prevođenja poezije (*nachdichten*). Točnije, prevoditi poeziju jest *nanovo stvarati* izvorne stihove drugim jezikom.

Traduttore traditore? Problemi prevođenja

Prema Robertu Frostu, poezija je ta koja se (iz)gubi u prijevodu. To se, nažalost, često događa. Prevedena pjesma ne bi smjela zvučati kao prijevod, već kao pjesma, poštujući duh *kolikogod to pjesma dopušta*. Njemački pjesnik Reiner Kunze je opisao prevođenje poezije u jednoj svojoj kratkoj i preciznoj pjesmi pod naslovom „Nachdichten“ („Prevođenje poezije“): „Mjeriti zlatnom vagom / ali ne suzdržati srce // pratiti pjesnika, čak i tamo gdje stih se prekrio mrakom // za njega izložiti opasnosti svoju glavu“.

Poezija i njezini prijevodi – svjetski kulturni most među ljudima

Prema švicarskom pjesniku Philippeu Jaccottetu, pjesme su male lanterne u kojima odraz svjetla još uvijek gori. Odista, pjesništvo je lanterna kojom pjesnik traga za još svjetla, za prosvjetljenjem, a ne pronade li ga u svojoj kulturi, prijeći će granice i tragati za njim u drugim kulturama. Nažalost, pogotovo u zapadnom konzumerističkom društvu, temeljne vrijednosti propadaju iz dana u dan pa je tako i pjesništvo izgubilo na svojoj važnosti jer nema ekonomsku vrijednost, a sve je to rezultiralo nestajanjem pjesništva iz medija. Međutim, pjesnici do dana današnjeg pišu o ljudima, njihovoj nesreći i slavi. Kao u Homerovoj „Odiseji“, pjesništvo govori o smrti, ali i o ljudskoj hrabrosti, ljubavi, nadi, bogovima, svemiru. Pjesma, ta krhka lađa na nemirnim morima svijeta, je bila i ostala ljudsko zrcalo, most između država i kultura, a njezin je prevoditelj mornar koji je prenosi – sigurno ili ne – s jedne obale rijeke na drugu. Vrijeme će izbrisati njegovo ime, no koliko bi samo siromašno čovječanstvo bilo da nije prijevoda Shakespearea, Homera, Goethea itd.!

Traduttore traditore?

Poetry and translation

Traduttore traditore... although this old Italian saying might sound beautiful to your ears, what it means is that a translator is a traitor. But before we criticise the poor translator, let us first see what translating, especially translation of poetry, means. According to the *Encyclopaedia Britannica*, translation is the act or process of *rendering* what is expressed in one language by means of another language. The original Latin word *traducere* means 'to pass from one place to another', but in Spanish the word *traducir* also means *to change* or *to interpret*. Texts in prose generally explain clearly the action or the idea, meaning that there is, therefore, less risk of *misinterpretation* in prose than in poetry. In fact, many poets are – or should be – masters of their language and sometimes play with it, forge words into verses, use neologisms, words either no longer in use or foreign, forcing the translator to reinvent words. The German language generally differentiates between translating a text (*übersetzen*) and rendering poetry (*nachdichten*). In fact, translating poetry is *recreating* the original verses in another language.

Traduttore traditore? Problems of translation

According to Robert Frost, poetry is what gets lost in translation. Unfortunately, this often happens. A translated poem should not sound like a translation, but like a poem, respecting the spirit *as much as the poem allows*. The German poet Reiner Kunze describes translating poetry in one of his short and precise poems entitled "Nachdichten" ("Translating Poetry"): "To weigh with golden scales / but not to refrain the heart // to follow the poet, even where the verse veils itself in darkness // to risk for him your head".

Poetry and its translations – a worldwide cultural bridge between humans

According to the Swiss poet Philippe Jaccottet, poems are small lanterns in which the reflection of light still burns. Indeed, poetry is a lantern with which the poet searches for more light, for illumination, and if he does not find it in his own culture, he will cross borders and look for it in other cultures. Unfortunately, especially in the Western consumerist society, fundamental values have been decaying day by day, and so poetry, too, has lost its importance because it has no economic value, all of which has resulted in the disappearance of poetry from the media. However, poets have been writing about humans, their misfortunes and glories to date. As in Homer's *Odyssey*, poetry speaks about death, but also about human courage, love, hope, the gods, the universe. The poem, that fragile vessel on the rough seas of the world, used to be and still is a human mirror, a bridge between countries and cultures, its translator is a ferryman, bringing it – safely or not – from one side of the river to the other. Time will erase his name, but just how poor humanity would be without translations of Shakespeare, Homer, Goethe, etc.!

JOHN ELSOM se bavi pisanjem od kad je diplomirao na Sveučilištu Cambridge. Napisao je 9 knjiga, operni libreto i drame, a bavi se i novinarstvom. Bio je umjetnički urednik američkog časopisa „The World and I“, radio je za BBC kao kazališni kritičar i dopisnik za umjetnosti te za Paramount Pictures kao lektor, urednik scenarija i lovac na talente. Kao njezin član, bio je na izbornoj listi britanske Liberalne stranke za parlamentarne izbore, kao i predsjednik Odbora za umjetnosti i medije iste stranke. Bio je sveučilišni profesor u Velikoj Britaniji i drugim dijelovima svijeta, trenutno je gostujući profesor na Sveučilištu Bedfordshire. Od 1985. do 1992. je predsjedavao Međunarodnim društvom kazališnih kritičara, UNESCO-vom udrugom. Kazališni je povjesničar i stručnjak za kulturnu politiku i menadžment. Direktor je Arts Interlink-a, međunarodne konzultantske kuće za menadžment u kulturi. 2003. godine je primio nagradu rumunjskog predsjednika Iona Iliescu za svoj doprinos kulturi tijekom Hladnog rata, a 2008. dobio je Međunarodnu nagradu za izniman doprinos kreativnoj industriji Kine na završnoj svečanosti dodjele nagrada tijekom 3. Dana kreativne industrije Kine u Peking. Njegova novija djela su: „Missing the Point – the Rise of High Modernity and the Decline of Everything Else“ (2007., analiza britanske kulture tijekom vladavine premijera Blaira), „Second Time Round“ (2008., drama) i „Old Boy“ (2009., drama). Drama „Second Time Round“ adaptirana je za mjuzikl, glazbu potpisuje Wayne Warlow, a prvi put je izvedena na glazbeno-kazališnom festivalu „Život je lijep!“ u Bukureštu, Rumunjska, u studenom 2011.

JOHN ELSOM has been a writer since leaving Cambridge University. His works include 9 books, an opera libretto, plays and extensive journalism. He was an arts editor for the US magazine *The World and I*, theatre critic and arts correspondent for the BBC, and a reader, script editor and talent scout for Paramount Pictures. As a member of the British Liberal Party, he stood for parliament and chaired the Liberal Party's arts and broadcasting committee. He has held university posts in the UK and in other parts of the world, and is currently a visiting professor to the University of Bedfordshire. He was the chair of the International Association of Theatre Critics, a UNESCO cultural NGO, from 1985-92. He is a theatre historian and an authority on arts policy and cultural management. He is a director of Arts Interlink, an international arts management consultancy. In 2003, he was decorated by the Romanian President, Ion Iliescu, for his services to culture during the Cold War. In 2008, he won the Award of International Outstanding Contribution to the Creative Industry of China during the 3rd China Creative Industry Awards ceremony in Beijing. Recent works include: *Missing the Point – the Rise of High Modernity and the Decline of Everything Else* (2007, an analysis of British culture during the Tony Blair years), *Second Time Round* (2008, a play) and *Old Boy* (2009, a play). *Second Time Round* has been adapted into a musical, with music by Wayne Warlow, and given its first performance at the 'Life is Beautiful?!' music theatre festival in Bucharest, Romania, in November 2011.

e-mail: johnelsom@aol.com

John Elsom

Moja djela u prijevodu

Moje su drame i knjige tiskane na nekoliko jezika – na francuskom, ruskom, rumunjskom i kineskom – i ono što se izgubi u prijevodu me uistinu može razljutiti kao i većinu književnika. No, prijevodi također mogu unijeti nove ideje i vidike. Moglo bi se čak i ustvrditi da su prijevodi na druge jezike obogaćeni dopunama. Ponudio bih tri primjera onoga što se može izgubiti i onoga što se može dobiti, počevši od mog smisla za humor koji je izrazito engleski, mojih referentnih okvira i anglo-saksonskog pogleda na svijet.

Pod engleskim humorom primarno mislim na 'ironiju', reći jedno znajući da će moji čitatelji pretpostaviti da mislim na nešto drugo. Većina je engleskih književnika vješta s ironijom. U „Privatnim životima“ Noela Cowarda, komediji o bivšim supružnicima koji se slučajno susreću dok je svaki na svojem bračnom putovanju s novim supružnikom, jedna je rečenica koja neće ništa značiti onome tko ne zna dešifrirati englesku ironiju: „Norfolk je baš ravan.“ Zašto je to smiješno? Norfolk (engleska grofovija) jest izrazito ravan. To izgovara muškarac u razgovoru sa svojom bivšom suprugom na koju je upravo naletio. Pokušava zapodjenuti razgovor, a rečenica je smiješna jer je toliko banalna. No kako je prevesti?

U mojoj drami „The Man of the Future is Dead“ ironija je ključna. Riječ je o nastavku Ibsenove „Hedde Gabler“, u kojoj Heddin suprug Tesman, plahi muškarac, pokušava nanovo napisati „Povijest budućnosti“ temeljem bilješki mrtvog genija Eilerta Lovborga. Godine 1896., kada je „Hedda“ izvedena, književnici iz cijele Europe su za 20. stoljeće predviđali izvanredne stvari – napredak čovječanstva, kraj svjetskih ratova te dugo doba društvene pravde i boljitka. Ironija u mojoj drami proizlazi iz razlike između onoga što znamo o 20. stoljeću i onoga što se 1900. predviđalo. U ruskom su prijevodu neki čitatelji krivo protu-

mačili moju ironiju. Za njih su, za razliku od mene, Lovborgova proročanstva bila puno ozbiljnija. Oni su željeli da se ona i ostvare.

Ovdje je problem s mojom engleskom ironijom ukazao na nešto drugo. Ona je bila odraz mojeg engleskog referentnog okvira. Iako moj dotadašnji život nikada nije bio bez problema, ipak je bio relativno miran. Moja ideja o revoluciji jest da je opasna i da je se treba kloniti. No drugdje, uključujući Rusiju, riječ 'revolucija' može zvučati uzbudljivo: ona nudi priliku za razvoj, slobodu i samo-napredovanje. Lovborgova vizija je bila ono što su željeli čuti. No, jesu li značenje i ironija moje drame izgubljeni? Mislim da nisu. Moj stav je spojen sa suprotnim stavom u dvoznačnom tekstu i izvedbi, a ta je dvoznačnost bliska stvarnome životu.

U najboljem slučaju, prijevod može dodati nove slojeve značenja. No, postoji još jedan sloj koji se ne temelji na iskustvu, već na naučnim teorijama, nešto što bih nazvao anglo-saksonskim pogledom na svijet. On podrazumijeva naše post-prosvjetiteljsko razmišljanje, vjeru u znanost, moderne metode upravljanja uključujući demokraciju te našu filozofiju života. Slijepo vjerujemo u naše poznate obrasce razmišljanja. To je slabost Zapada, što sam nastojao izraziti u svojoj knjizi „Missing the Point“. Dijelovi knjige su prevedeni na mandarinski kineski pa sam se u Pekingu našao u situaciji da pokušavam obraniti Zapad od kritičara koji su odrastali i koji su odgajani ne samo u maoističkom komunizmu, već i u konfucijanizmu i taoizmu. Bilo je to dragocjeno iskustvo, primjer razloga zbog kojeg autori uopće žele pisati – čuti glasove drugih ljudi, a ne samo vlastite.

My work in translation

My plays and books have appeared in several languages – French, Russian, Romanian and Chinese – and, like most authors, I can get irritated by what is lost in translation. But translations can bring in new ideas and perspectives. It could even be argued that the versions in other languages have been enriched by the additions. I would like to offer three examples of what may be lost and what may be gained, starting out with my sense of humour, which is very English, my frames of reference and the Anglo-Saxon worldview.

By English humour I primarily mean 'irony', saying one thing while knowing that my readers will guess that I mean something else. Most English writers are skilful with irony. In *Private Lives*, Noel Coward's comedy about a divorced couple meeting accidentally on their second honeymoons, Coward has one line, which will mean nothing to anyone who cannot decode English irony: "Very flat, Norfolk." Why is that funny? Norfolk (an English county) is very flat. The speaker is a man talking to his ex-wife, whom he has just met. He is trying to make conversation, and the line is funny because it is so banal. But how can it be translated?

In my play, *The Man of the Future is Dead*, the irony is essential. This is a sequel to Ibsen's *Hedda Gabler*, in which Hedda's husband, Tesman, a timid man, tries to re-write *The History of the Future* from the notes of a dead genius, Eilert Lovborg. In 1896, when *Hedda* was performed, there were writers across Europe who predicted great things for the 20th century – the betterment of mankind, the end of world wars and a prolonged age of social justice and prosperity. The irony in my play comes from a contrast between what we now know about the 20th century and what was predicted in 1900. In Russian translation, some readers misunderstood my irony. They took Lovborg's prophecies more seriously than I did. They wanted them to happen.

Here, the problem with my English irony conveyed something else. It reflected my English frame of reference. While my background was never without problems, it was relatively peaceful. My idea of

revolution is that it is dangerous and to be avoided. But elsewhere, including Russia, the word 'revolution' can sound exciting: it offers the chance of progress, freedom and self-improvement. Lovborg's vision was what they wanted to hear. But was the meaning and the irony of my play lost? I think. My view and its opposite were combined in a double-edged text and performance, an ambiguity close to real life.

At best, translation can add new layers of meaning. But there is another layer, which is based not on experience, but on taught theories, what I would call the Anglo-Saxon worldview. This would include our post-Enlightenment thinking, our faith in science, modern management methods including democracy and our philosophy of life. We are blind believers in our familiar ways of thought. This is the weakness of the West which I tried to express in my book, *Missing the Point*. Parts of it were translated into Mandarin Chinese and I found myself in Beijing trying to defend the West against critics not only with a background in Maoist communism, but also in Confucianism and Taoism. It was a valuable experience, an example of why authors want to write at all – not just to hear our own voices, but those of other people as well.

CHRISTINE JORDIS, književnica, voditeljica Odjela za anglo-saksonsku književnost u izdavačkoj kući Gallimard od 1991., članica žirija za dodjelu književne nagrade „Fémina“ od 1996. Značajna je spona između francuske i engleske književnosti u Francuskoj preko trideset godina. Rođena u Alžiru, studirala na Sorboni i Sveučilištu Harvard, Massachusetts, tezu napisala na Sorboni na temu: „Crni humor u engleskoj književnosti 20. stoljeća“. Radila je kao službenik za književnost u Britanskom savjetu za kulturne veze (1979.-1991.), istovremeno pišući za „N.R.F.“, „Quinzaine Littéraire“ i „Le Monde“. Redovito objavljuje od 1989. godine: četiri publicistička naslova koji potvrđuju njezin interes za englesku književnost: „De petits enfers variés“ (Nagrada „Fémina“ 1989.), „Le Paysage et l'Amour“, „Gens de la Tamise et d'autres rivages“ (Nagrada „Médicis“ 1999.) i „Une passion excentrique“ (Nagrada „Valery Larbaud“ 2005.). Izrazito je privlači Azija te je napisala nekoliko putopisnih knjiga o tom dijelu svijeta (jedna je prevedena na engleski). Svojom knjigom „L'Aventure du désert“ (2009.) istražuje nova područja, a dvama romanima (prevedeni na engleski) novi književni žanr. Njezina su djela prevedena na deset jezika.

CHRISTINE JORDIS, writer, director of the Anglo-Saxon Department at Gallimard publishing house since 1991, member of the Fémina jury panel since 1996. She has played an active role between French and English literature in France for over thirty years. Born in Algeria, she studied at Sorbonne and Harvard University, Massachusetts, wrote her thesis on “Black Humour in 20th Century English Literature” at Sorbonne. She was literature officer at the British Council (1979-1991), writing at the same time for *N.R.F.*, *Quinzaine Littéraire* and *Le Monde*. She has regularly published since 1989: four nonfiction titles, which testify to her interest in English literature: *De petits enfers variés* (1989 Fémina Prize), *Le Paysage et l'Amour*, *Gens de la Tamise et d'autres rivages* (1999 Médicis Prize) and *Une passion excentrique* (2005 Valery Larbaud Prize). She is very attracted to Asia and has written several travel books on that part of the world (one of them translated into English). She explores new territories with *L'Aventure du désert* (2009) and a new literary genre with two novels (translated into English). Her work has been published in ten languages.

e-mail: christine.jordis@gallimard.fr

Christine Jordis

Engleska beletristika u prijevodu na francuski

Književne scene Engleske i Francuske još se uvijek dosta razlikuju, iako se francuska ubrzano mijenja. Važno je prvo napomenuti da anglo-saksonsku scenu određuje potpuni liberalizam, a francusku državni intervencionizam i Sporazum o jedinstvenoj cijeni knjige. To znači da nezavisne knjižare, iako suočene velikim knjižarskim lancima, imaju priliku preživjeti s obzirom da je cijena knjige posvuda jedinstvena. Takve knjižare imaju veliku ulogu u predstavljanju i promicanju knjiga u Francuskoj savjetujući čitateljstvo: pozivaju književnike koji im se svide, nameću se i potiču regionalne medije (radio, tiskovine, televizija) da najavljuju književna gostovanja, time stvarajući interes.

U anglo-saksonskome svijetu konkurentnost, koju liberalni sustav učvršćuje, znači da će izdavači pridati veću važnost velikim knjižarskim lancima, koji potom vode glavnu riječ u odlučivanju hoće li se određena knjiga objaviti ili ne, špekulirajući o mogućoj prodaji (lanac „Waterstone“ može, primjerice, odlučiti otkupiti 100 000 primjeraka odabranog naslova).

U takvim uvjetima, osvajanje čitateljstva i privlačenje pažnje medija iziskuje „brzi napad“ kako bi se tržište osvojilo na prepad te kako bi se stvorila senzacija, s ciljem stvaranja prepoznatljivosti među mnoštvom izdanih knjiga. Što se prodaje tiče, izdavanje knjige u velikoj mjeri postaje pitanje špekulacije.

Takve okolnosti utječu na cjelokupno književno okruženje, recepciju knjiga, kao i samo njihovo pisanje, koje naginje tržišnom usmjerenju. Ono što se nerijetko traži jesu ekskluzive i skandali, brzi tempo i neizbježna pojednostavljenja, a ne suptilniji i složeniji pristup, koji bi mogao odvratiti prosječnog čitatelja.

Francuske se romane optužuje da su skućeno intimistički, da su narativno slabi, a njihove autore da su okrenuti sebi. Čini se da se književ-

nici često obraćaju sami sebi i svojim vlastitim potrebama, a ne potrebama čitatelja. Jedan od njihovih ciljeva je, naravno, prodaja i izlazak na tržište, iako to nije nužno njihova glavna motivacija za pisanje. Francuzi vole svoju književnost takvu kakva jest. Ono što privlači engleskog čitatelja se neće nužno dopasti i Francuzu. Razlika u pristupima jest ono što objašnjava zašto u brojnim slučajevima engleski roman u Francuskoj doživljava veliki uspjeh, iako je njegova recepcija u Engleskoj bila umjerena (primjerice, roman „Ever After“ Grahama Swifta francuskoj se publici dopao zbog svoje usmjerenosti prema nutrini i svoje suptilnosti, dok mu engleska publika zamjera jer je „apstraktan“; u tome smislu, također možemo navesti književnike kao što su Jonathan Coe ili David Lodge čiji romani tajanstveno odgovaraju francuskome ukusu i čiji je uspjeh u Francuskoj bio znatno veći nego u Engleskoj).

Ono što predstavlja poteškoću za urednika jest to da se mora „igrati“ između ta dva različita svijeta i nagađati koji bi se engleski naslov mogao dopasti francuskoj publici. Nije to samo pitanje toga da je knjiga „dobra“ (mnogo je takvih knjiga), niti toga da je uspješna u inozemstvu. Urednik mora razmišljati o tome: što određenu knjigu čini dobrom? što je čini jačom i originalnijom? koju to novinu sadržava? hoće li zadovoljiti očekivanja čitatelja, ali ih istovremeno i iznenaditi, te zadržati pozornost medija? Ukuse je teško procijeniti – oni se mijenjaju, ovisno o dugoj književnoj tradiciji, ali i o datom trenutku, o tržištu, njegovim zvukovima i publicitetu, o modi koja prolazi i koja se mijenja. Urednik mora imati određenu neovisnost prosudbe kako ne bi upao u jednu od mnogih različitih zamki: u zamku slijeđenja diktata tržišta, u zamku sudjelovanja u sustavnim licitacijama, a to su samo neke od njih.

Jednom kada je knjiga odabrana, prevedena (prijevod je još jedno bitno pitanje) i tiskana, za njezino se predstavljanje koriste svi marketinški resursi. Život ili neuspjeh prevedene knjige će dijelom ovisiti i o učinkovitosti te složene aktivnosti. U Francuskoj se prevodi puno anglo-saksonskih naslova čije je čitateljstvo veće od onog većine drugih jezika, no trendovi se mijenjaju.

English fiction translated into French

The two literary scenes are still very different, though the French has been changing rapidly. It is important to first observe that the Anglo-Saxon scene is determined by full liberalism, while the French is marked by state intervention and the Net Book Agreement. This means that independent bookstores, although confronted with big chains, have a chance to survive, the price of books being the same everywhere. Such bookstores have a major role in the promotion of books in France by being advisers to readers: they invite writers they like, solicit the media of the region (radio, papers, TV) to publicise their visit, thus creating a circle of interest.

In the Anglo-Saxon world, the competitiveness, reinforced by the liberal system, means that publishers will ascribe a bigger role to big chains, which then have their say in deciding whether to publish a book or not, speculating on potential sales (Waterstone can, for instance, decide to buy 100 000 copies of a selected book).

Under such conditions, conquering a readership and attracting the media's attention requires having to strike fast to take the market by surprise and to create a sensation in order to be noticed amongst the multitude of published books. As far as sales are concerned, publishing a book becomes a matter of speculation to a large extent.

This situation has its impact on the entire literary environment, on the reception of books, as well as on their writing, which tends to be market-oriented. What is sometimes sought are scoops and scandals, a quickness of pace and inevitable simplification, rather than a more subtle and complex approach which might deter the average reader.

French novels have been accused of being narrowly intimist, of lacking in narrative strength, and their authors of being self-centred. Writers often seem to address themselves and their own needs, rather than those of the readers. One of their aims is to sell, of course, and to reach the market, though this may not be their main motivation for

writing. Such as it is, the French like their literature. What appeals to an English reader will not necessarily attract a French one. A difference in approach explains why, in a number of cases, an English novel was a huge success in France, although its reception in England was moderate (for example, *Ever After* by Graham Swift was liked by the French for its inwardness and subtlety, while the English reproached it for being "abstract"; in this respect, one could also mention such writers as Jonathan Coe or David Lodge whose novels correspond mysteriously to the French taste and have had even more success in France than in England).

The difficulty for an editor is to play between the two different worlds and to guess which English book is going to appeal to the French public. It is not only a question of a book being "good" (there are many such books), nor of it having success overseas. An editor must think about: what makes this book different? what makes it stronger and more original? what element of novelty does it bring? will it meet the readers' expectations and, at the same time, surprise them and retain the media's attention? Tastes are difficult to evaluate – they fluctuate, depend on a long literary tradition, but also on a given moment in time, on the market, its noise and publicity, and on fashions that pass and change. An editor must have some independence of judgement so as not to fall into one of the many different traps: the trap of following the dictatorship of the market, of taking part in auctions systematically, just to name a few.

Once a book is selected, translated (which is another important point) and printed, all marketing resources are used for its promotion. The life or slumber of the translated book will partly depend on the efficiency of this complex operation. In France, Anglo-Saxon books are widely translated and have a bigger audience than most other languages, though trends have been changing.

ŽELJKA LOVRENČIĆ (1960.), diplomirala komparativnu književnost te španjolski jezik i književnost, magistrirala filologiju na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, doktorat iz područja kroatologije stekla na Hrvatskim studijima istog sveučilišta. Živjela 6 godina u Latinskoj Americi – u Meksiku i Čileu. Prevoditeljica s i na španjolski, urednica i esejistica. Bavi se i proučavanjem hrvatskog iseljništva, osobito onoga na području španjolskoga govornoga izričaja. Radi u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici (NSK) kao voditeljica Zbirke inozemne Croatice. Napisala je, uredila i prevela tridesetak knjiga, od toga 12 na španjolskom. Redovito piše i prevodi za mnoge domaće časopise, a svoje prijevode objavljuje i u časopisima i na internetskim stranicama u Čileu, Meksiku, Španjolskoj, Argentini i Boliviji. Jedan od organizatora simpozija o Pablu Nerudi 2004. te autorica izložaba („Pablo Neruda – život i djelo“, „Cervantes i Don Quijote – stvarnost i iluzije“, „Hrvatska knjiga izvan Hrvatske“) održanih u NSK-u u Zagrebu i na Interliberu te voditeljica raznih promocija knjiga pisaca španjolskoga govornog izričaja u Hrvatskoj. Također promovira našu suvremenu književnost na tome području. Članica je Uprave Društva hrvatskih književnika i predsjednica Odbora za književne veze te članica Matice hrvatske i Svjetske organizacije umjetnika i književnika. Sudjelovala je na mnoštvu znanstvenih simpozija i književnih susreta u zemlji i inozemstvu.

ŽELJKA LOVRENČIĆ (1960), graduated in comparative literature and Spanish language and literature, gained her master's degree in philology from the Faculty of Humanities and Social Sciences at the University of Zagreb, and gained her PhD in Croatian studies from Studia Croatica at the same University. She lived in South America for 6 years – in Mexico and Chile. She translates from and into Spanish, and is an editor and essayist. Professionally, she is interested in the Croatian Diaspora, particularly in the Spanish-speaking world. She works at the National and University Library (NUL) as Head of the Foreign Croatia Collection. She has written, edited and translated some 30 books, 12 of which in Spanish, regularly contributes to and translates for many Croatian journals, and also publishes her translations in journals and on web pages in Chile, Mexico, Spain, Argentina and Bolivia. She was an organiser of a symposium on Pablo Neruda in 2004, and authored the following exhibitions: *Pablo Neruda – Life and Work*, *Cervantes & Don Quixote – Reality and Illusions*, *Croatian Books Beyond Croatia*, all held at the NUL in Zagreb and the Zagreb Interliber, an international book fair. She has also held numerous presentations of books by Spanish-speaking authors in Croatia, and promotes contemporary Croatian literature in the Spanish-speaking world. She is a member of the Board of Trustees of the Croatian Writers' Association and President of its Literary Relations Committee, member of Matrix Croatica and the International Writers and Artists Association. She has partaken in many scientific symposia and literary events in both Croatia and abroad.

e-mail: zlovrencic@zg.t-com.hr,
zlovrencic@nsk.hr

Željka Lovrenčić

Recepcija hrvatske književnosti u prijevodu na španjolskome govornom području

U radu ću se osvrnuti, zapravo, na svoj posao, tj. na odabir, prevođenje i/ili uređivanje knjiga hrvatskih autora te njihovo objavljivanje, promidžbu i recepciju na području španjolskoga govornoga izričaja. U njemu će biti riječi o hrvatskim autorima čija sam djela objavljivala u Čileu, Meksiku, Španjolskoj i Boliviji te o suradnji s domicilnim književnicima koje sam prevodila na hrvatski stvarajući tako svojevrsne književne mostove između Hrvatske i ogromnoga hispanškoga područja. A hrvatsko-hispanške povijesne i književne veze, kao što je znano, isprepletene su od najranijih razdoblja – smatra se da je i na Kolumbovim brodovima bilo Hrvata, dok su hrvatski misionari ostavili značajni trag na području hispanške Amerike. U zemljama toga područja predstavila sam prijevode knjiga ili ulomke iz djela nekih hrvatskih autora objavljene u književnim časopisima. Autori su predstavljeni na književnim tribinama, a o njima su pisali i poznati španjolski i hispanoamerički književnici.

Primjerice, u Čileu, kamo su naši mnogobrojni zemljaci krenuli u potragu za boljim životom, a danas su njihovi potomci ugledni građani te zemlje, uspostavila sam bliske veze s čileanskim književnicima hrvatskoga podrijetla. Budući da sam u toj zemlji boravila pet godina, dobro poznajem njihovu književnu scenu. U Santiagu sam objavila izbor iz poezije petero hrvatskih pjesnika, poeziju Drage Štambuka i roman Mire Gavrana, a uskoro izlazi i prijevod jedne knjige Zvonimira Baloga. Djela 30-ak naših autora predstavljena su na portalima književne udruge Letras de Chile i na internetskoj stranici Andrésa Moralesa Milohnica, čileanskoga akademika i pjesnika hrvatskih korijena.

Već niz godina surađujem i s meksičkim književnicima. U toj su zemlji objavljene tri knjige naših autora: poezija Davora Šalata i Lane

Derkač, izbor iz poezije deset hrvatskih pjesnika te „Povijest hrvatske književnosti“ akademika Dubravka Jelčića. Godine 2008. hrvatsko izaslanstvo sudjelovalo je na Sajmu knjiga. Djela hrvatskih autora objavljivana su u meksičkim književnim časopisima, o njima se pisalo u dnevnim listovima te govorilo na televiziji.

U Španjolskoj je objavljena poezija Dragutina Tadijanovića koja je dospjela i do kraljevske palače, a u knjizi „El color de la vida“ („Boja života“) posvećenoj velikome španjolskome slikaru svjetskoga glasa Cristóbalu Gabarrónu, među pjesmama šezdeset i jednoga pjesnika iz raznih zemalja svijeta nadahnutih njegovim slikama, nalaze se i pjesme dvoje hrvatskih pjesnika – Davora Šalata i Diane Rosandić.

U listu „El Adelanto“ (Salamanca) o nama često piše sveučilišni profesor te član Akademije Kastilje i Leona Alfredo Pérez Alencart. Isto čini i kanarski pjesnik Graciliano Martín Fumero koji je iz knjige „El roce de la mariposa“ (Zagreb, DHK, 2010.) do sada odabrao dvoje hrvatskih pjesnika – Irenu Vrkljan i Delimira Rešickoga – i u kulturnoj rubrici koja izlazi u listu „El Día“ objavio prikaz njihove poezije. Pjesnik Fernando Sabido Sánchez u svojoj internetskoj antologiji svjetske poezije uključuje i 30-ak naših pjesnika.

Bolivijska nakladnička kuća Correveydile, kojoj je na čelu književnik Manuel Vargas, je uz DHK suizdavač knjige „Puentes“ (poezija deset hrvatskih autora) koju su čitatelji vrlo dobro prihvatili, a mediji izvrsno popratili.

U Argentini su djela naših pjesnika objavljivana na internetskim stranicama i u književnim časopisima, a u Paragvaju je akademik i dobitnik nacionalne nagrade Jacobo Rauskin pokazao zanimanje za našu poeziju te je preporučio za objavljivanje meksičkome književnome časopisu „Babel“ koji izlazi u Ciudad de México.

The reception of Croatian literature in translation in the Spanish-speaking world

This paper actually addresses my work, i.e. the selection, translation and/or editing of books by Croatian authors, and their publishing, promotion and reception in the Spanish-speaking world. It focuses on Croatian authors whose work I published in Chile, Mexico, Spain and Bolivia, as well as on my collaboration with their writers whose work I translated into Croatian, thus creating literary bridges of some kind between Croatia and the enormous Hispanic world. As is already familiar, the Croatian-Hispanic historical and literary relations have been closely intertwined for centuries – it is held that Croatian sailors were also aboard Columbus's ships, and that Croatian missionaries have left their stamp in South America. In the countries of South America I presented translations of books or passages by Croatian authors published in literary journals. The authors were presented on literary forums, and were also written about by well-known Spanish and South-American writers.

For example, in Chile, where many of our countrymen had gone in search of a better life, and where their descendents are prominent citizens, I have established close ties with Chilean writers of Croatian origin. Considering that I lived in Chile for five years, I am well acquainted with their literary scene. In Santiago, I published a selection of poetry by five Croatian poets, poems by Drago Štambuk and a novel by Miro Gavran, and a translation of a book by Zvonimir Balog is soon to be published. The work of some thirty writers is presented on the web pages of the literary association, Letras de Chile, and Andrés Morales Milohnic, a Chilean academic and poet of Croatian origin.

I have also been collaborating with Mexican writers for a number of years. Three books by Croatian authors have been published to date: poetry by Davor Šalat and Lana Derkač, a selection of poetry by ten Croatian poets and *The History of Croatian Literature* by the academic Dubravko Jelčić. In 2008 a Croatian delegation partook in a book fair.

The work of Croatian authors has been published in Mexican literary journals, they have been written about in the press and have been talked about on television.

In Spain, poetry by Dragutin Tadijanović has been published and the book even reached the royal court. The book *El color de la vida* (*The Colour of Life*), dedicated to the world famous Spanish painter Cristóbal Gabarrón, brings poetry by sixty one poets from around the world whose poems have been inspired by his paintings. Two of these are Croatian poets – namely, Davor Šalat and Diana Rosandić.

Alfredo Pérez Alencart, a university professor and member of the Academy of Castile and Leon, often writes about Croatian literature in the newspaper *El Adelanto* (Salamanca). Graciliano Martín Fumero, a poet from the Canary Islands, does the same. From the book *El roce de la mariposa* (Zagreb, DHK 2010), he has so far selected two Croatian poets – namely, Irena Vrkljan and Delimir Rešicki – and wrote reviews of their poetry in the culture section of *El Día* newspaper. The Internet anthology of world literature by poet Fernando Sabido Sánchez also brings approximately 30 Croatian poets.

The Bolivian publishing house Correydile, headed by writer Manuel Vargas, and the Croatian Writers' Association co-published the book *Puentes* (poetry by ten Croatian poets), which has been well received by both readers and the media.

In Argentina, the work of our poets has been published on web pages and in literary journals, while in Paraguay the academician and recipient of the National Award, Jacobo Rauskin, has shown interest in Croatian poetry, recommending it for publication in *Babel*, a Mexican literary journal published in Ciudad de Mexico.

CAROLE MARTINEZ (1966.), bivša glumica i fotografkinja, srednjoškolska profesorica francuskoga jezika. Htjela je pisati „nešto između bajke i romana“. Crpeći iz legenda svoje obiteljske španjolske tradicije, 2007. objavila je svoj roman „Sašiveno srce“ („Le cœur cousu“), oslonjena na pripovijedanja svoje bake. Tim je romanom požnjela velik uspjeh i osvojila nekoliko nagrada. Godine 1998. objavila je kriminalistički roman za mladež „Krik knjige“ („Le cri du livre“) koji je ponovno objavljen 2011. pod naslovom „Svjedokovo oko“ („L'œil du témoin“). Iste godine objavljuje svoj roman „S posjeda Mrmorâ“ („Du domaine des Murmures“) i privlači veliku pozornost čitalačke javnosti, roman za koji je zamalo nagrađena nagradom „Goncourt“.

CAROLE MARTINEZ (1966), former actress and photographer, a secondary school French teacher. She wanted to write “something between a fairytale and a novel”. Drawing on the legends from her Spanish ancestry, in 2007 she published *Le cœur cousu*, a novel leaning on her grandmother’s storytelling. The novel enjoyed great success and was awarded a number of prizes. In 1998 she published a detective story for young adults *Le cri du livre*, which was republished in 2011 under the title *L'œil du témoin*. Also in 2011, she published *Du domaine des Murmures*, a novel which attracted a lot of attention, and which was almost awarded the Goncourt Prize.

e-mail: carol.martinez@wanadoo.fr,
carol.martinez@orange.fr

KRISTINA NIKOLOVSKA (1969., Skopje, Makedonija), književna teoretičarka, kritičarka, esejistica, pjesnikinja, antologičarka i kulturologinja. Izvanredna profesorica teorije književnosti na Katedri za makedonsku i južnoslavenske književnosti na Filološkom fakultetu „Blaže Koneski“ Sveučilišta „Sv. Ćiril i Metod“ u Skopju. Bila je gostujući profesor na nekoliko europskih sveučilišta. Često sudjeluje na međunarodnim znanstvenim skupovima te pjesničkim i kulturnim manifestacijama. Članica je Društva književnika Makedonije od 1992. Autorica deset knjiga (poezija, teorija književnosti, kritika, esejistika, kulturološki i filozofski dijalozi, monografija), kao i urednica dviju antologija makedonske poezije, dviju zbirki poezije te jedne zbirke proznih djela. Autorica, scenaristica i voditeljica antologijskog TV serijala „Razgovornica“, kulturoloških dijaloga s najznamenitijim autorima i umjetnicima Makedonije, kao i voditeljica simpozija i konferencija („Seminar o makedonskom jeziku, književnosti i kulturi“ u Ohridu 2012., „Struške večeri poezije“ 2012.).

KRISTINA NIKOLOVSKA (1969, Skopje, Macedonia), a literary theoretician, critic, essayist, poet, anthologist and culturologist. She is an associate professor of literary theory at the Department of Macedonian and South-Slavic Literatures of the Blaže Koneski Faculty of Philology at the St. Cyril and Methodius University of Skopje. She was visiting professor at a number of European universities. She often participates in international scientific conferences, and poetry and culture festivals. She has been a member of the Macedonian Writers' Society since 1992. She is the author of ten books (poetry, theory of literature, critiques, essays, cultural and philosophical dialogues, monographs), as well as the editor of two anthologies of Macedonian poetry, two collections of poetry and a collection of works of prose. She is the author, screenwriter and presenter of the anthological TV show Razgovornica, a series of cultural dialogues with the most prominent writers and artists of Macedonia. She is also a symposium and conference coordinator (Macedonian Language, Literature and Culture Seminar in Ohrid 2012, Struga Poetry Evenings 2012).

e-mail: nikolovska_kr@yahoo.com

Kristina Nikolovska

Recepcija poezije i poetike Slavka Mihalića u Makedoniji

Nakon što je 2002. poezija velikog Slavka Mihalića nagrađena najprestižnijom nagradom najstarijeg međunarodnog festivala u Makedoniji – „Struške večeri poezije“ – Mihalićevo pjesništvo doživljava novo pjesničko rađanje u makedonskom jezičnom, književnom i kulturnom kontekstu. U raskošnom makedonskom izboru, Mihalićeva poezija zvuči duboko, snažno, stabilno i jasno. Recepcija njegove poezije i poetike u makedonskom kontekstu grandiozan je i višeznačan proces s dalekosežnim rezultatima.

Makedonski prepjev Mihalićeve poezije bogat je „okusima“ i „mirisima“ koji zrače iz njegove poetike. Ta je prepjevana poezija moja osobna inspiracija za izlaganje.

The reception of Slavko Mihalić's poetry and poetics in Macedonia

Since 2002, when the great Slavko Mihalić was awarded the most prestigious award at the oldest international festival in Macedonia – Struga Poetry Evenings – Mihalić's poetry has been poetically rebirthed within the Macedonian linguistic, literary and cultural context. His poetry sounds deep, powerful, invariable and clear in its rich Macedonian selection. The reception of his poetry and poetics within the Macedonian context is a grand and multivalued process with far-reaching effects.

The Macedonian rendition of Mihalić's poetry is rich in “tastes” and “smells” emanating from his poetics, and is my inspiration for this paper.

ANTE STAMAĆ (1939.), pjesnik, teoretičar književnosti, esejist i prevoditelj. Nakon što je diplomirao komparativnu književnost i lingvistiku na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, studirao je i muzikologiju na Sveučilištu u Ljubljani te germanistiku i filozofiju na Sveučilištu u Beču. Magistrirao je i doktorirao na Sveučilištu u Zagrebu. Bio je stipendist Herderove nagrade u Beču i Humboldtove u Berlinu i Göttingenu. Profesor je emeritus teorije književnosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu te gostujući profesor na Sveučilištu u Oldenburgu, Njemačka. Bio je predsjednik Hrvatskoga filološkog društva i Društva hrvatskih književnika. Danas je redoviti član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Objavio je jedanaest zbirki pjesama, trinaest knjiga književne teorije i kritike, uređivao antologije i književne časopise te preveo na hrvatski velik dio njemačkih i engleskih klasika (Goethe, Nietzsche, Rilke, Hofmannsthal, Benn, Weiss, Eliot, Joyce, Friedrich, Hocke, Huizing, Hjelmslev, Jakobson, Nöth, Staiger).

ANTE STAMAĆ (1939), a poet, literary theoretician, essayist and translator. After having graduated in comparative literature and linguistics from the Faculty of Humanities and Social Sciences at the University of Zagreb, he also studied musicology at the University of Ljubljana, Slovenia, and German studies and philosophy at the University of Vienna, Austria. He gained both his master's and doctoral degrees from the University of Zagreb. He was a Herder scholar in Vienna, and a Humboldt scholar in Berlin and Göttingen. He is a professor emeritus of literary theory at the Faculty of Humanities and Social Sciences of the University of Zagreb, and a visiting professor at the Carl von Ossietzky University of Oldenburg, Germany. He is former president of the Croatian Philological Society, former president of the Croatian Writers' Association, and a full member of the Croatian Academy of Sciences and Arts. He has published eleven collections of poems, thirteen books on literary criticism and theory, has edited anthologies and literary reviews, and has translated into Croatian many German and English classics (Goethe, Nietzsche, Rilke, Hofmannsthal, Benn, Weiss, Eliot, Joyce, Friedrich, Hocke, Huizing, Hjelmslev, Jakobson, Nöth, Staiger).

e-mail: stamach@hazu.hr

Ante Stamać

Zašto prevodim?

U više sam navrata bio zatečen pitanjem kojim se bavim u naslovu mog izlaganja. Ono je tražilo objašnjenje moje naoko nejasne usmjerenosti. Naime, svoje sam djelo tijekom ne više kratkotrajna života ostvario kao pjesnik, esejist i filolog pa mi, kao, za prevođenje (s njemačkog, engleskog, kadšto i francuskog) ne bi trebalo preostajati ni odviše vremena ni sposobnosti. A ipak sam preveo dobar broj književnoznanstvenih, filozofskih, dramskih i pjesničkih djela, o čemu može posvjedočiti svaki moj objavljeni životopis.

Zašto prevodim? Razlozi su mnogovrsni i ja ću ih ukratko navesti. Njihov redoslijed nije i redoslijed važnosti, odnosno prvenstva.

1. Kao svojedobni sveučilišni profesor i predstojnik Katedre za teoriju književnosti bio sam suočen s činjenicom da kultura hrvatskoga jezika (za razliku od nekih drugih u tadašnjoj državi) nije bila osobito opskrbljena književnoznanstvenim i jezikoslovnim djelima koja su inače bila neophodna za znanstveno i stručno osposobljavanje mladih naraštaja. Zato sam se osobno trsio da hrvatska kultura dobije prijevođe znamenitih teoretika, kakvi su primjerice: Hugo Friedrich, Johan Huizinga, Emil Staiger, Walter Jens, Louis Hjelmslev, Gustav René Hocke, Friedrich Nietzsche, Roman Jakobson, Morris Halle, Winfried Nöth, Hans Küng, Wilhelm von Humboldt, Karl Jaspers i dr. Bez tih prijevoda hrvatska bi književnoznanstvena misao, uopće kultura, bila nezamisliva. Dakle, prevodio sam uočavajući potrebe hrvatske kulture i hrvatskih sveučilišta.

2. Kao pisac koji se ne zadovoljava samo svojim osobnim doživljajima svakodnevnog života, nego se pita i o uvjetima vlastite „bačenosti u svijet“, odnosno vlastite potvrde Božje Providnosti, trsio sam se da,

boraveći u svijetu, taj boravak nekako i pojmom u ontološkom, metafizičkom, psihološkom i društvenom bitku. Pitanja i odgovore toga kova nalazio sam u mnogim književnim i filozofskim djelima, od kojih sam neke i prevodio (Goethe, Rilke, Benn, Baudelaire, Brecht, Joyce i dr.).

3. Kao sljedbenik lirskih nagnuća, svoje sam pjesništvo nerijetko jezično uspoređivao s najvećima. Pjesnički se posao uči od onih najboljih i ja ću rado priznati da sam, prevodeći npr. T. S. Eliota, Brechta, Rilkea, Goethea i mnoge druge, pozorno motrio na njihove postupke. Pri tom su me manje zanimale njihove teme, odnosno cjeloviti svjetonazori, a više tehnika kojom bi ovladavali poetičkim mogućnostima svojih jezika. Pa sam, učeći versifikaciju, analogne postupke primjenjivao i u svom hrvatskom.

4. Kao profesionalac filologije, a građanin siromašnijeg sloja potlačena naroda, morao sam zarađivati za svakodnevni život svoje obitelji. Bili smo, i danas smo, plaćeni bijedno, ali to je cijena ljubavi i strasti kojom smo se od najranije mladosti posvetili svom pozivu. Baš kao što se liječnici bave zdravljem ljudi, kao što se postolari bave izradom cipe-la, kuhari pripremanjem raznoraznih jela, svećenici zbližavanjem ljudskih duša i njihova izvora, tako se i ja, diplomirani filolog, jezikoslovac i književni znanstvenik, bavim zarađivanjem sredstava za svoj život. Svatko je jednom odabrao svoje zanimanje i dužan ga je pošteno obavljati: sebi na radost, a bližnjima na materijalnu i duhovnu korist. Ovaj se razlog tiče osobito mog prevođenja za kazalište.

5. Prevodim osobito zato jer taj posao najviše volim raditi.

Why I translate?

I have been stunned, many a time, by the question which appears as the title of my paper. It has demanded an explanation for my seemingly unrelated orientation. In other words, during my no longer short life, I have achieved results as a poet, essayist and philologist, and so I should have neither the time nor the competence that translation (from German and English, and even French every now and then) demands. I have, nevertheless, translated quite a number of works from the fields of literary science and philosophy, as well as dramas and poetry, which any of my published biographies can testify.

Why do I translate? There are many different reasons, and I shall only list them in brief. The order they are listed in is not their order of significance or primacy.

1. As a former university professor and Head of the Department of the Theory of Literature, I was faced with the fact that the culture of Croatian language (unlike some others in the then state) had not been well equipped with works in the fields of literary science and linguistics, works which were, under normal circumstances, essential for the education and professional training of younger generations. Which is why I have personally striven to see Croatian culture be provided with translations of the most renowned theoreticians, such as Hugo Friedrich, Johan Huizinga, Emil Staiger, Walter Jens, Louis Hjelmslev, Gustav René Hocke, Friedrich Nietzsche, Roman Jakobson, Morris Halle, Winfried Nöth, Hans Küng, Wilhelm von Humboldt, Karl Jaspers and others. Croatian literary-scientific thought and culture in general would be absolutely inconceivable without these translations. In other words, I have translated bearing in mind the needs of Croatian culture and Croatian universities.

2. As a writer who is not gratified by only his own personal experiences of everyday life, and who wonders about the conditions of his own

“being thrown into the world”, i.e. his very own confirmation of God’s care, I have striven, by residing in the world, to somehow understand this residence in its ontological, metaphysical, psychological and social being. I have found questions and answers of this kind in countless works of literature and philosophy, some of which I even translated (Goethe, Rilke, Benn, Baudelaire, Brecht, Joyce, etc.).

3. As a disciple of lyrical tendencies, I have frequently linguistically compared my poetry with the greatest. The art of poetry is learnt from the best, and I shall gladly admit that, having translated T. S. Eliot, Brecht, Rilke, Goethe – just to name a few – I have observed their methods attentively. I have been less interested in their themes or worldview as such, and more interested in the technique with which they would master the poetic potentialities of their language. So, by learning versification, I have applied analogous procedures to my Croatian.

4. As a philologist coming from a poorer social class of an oppressed nation, I had to earn enough money to support my family. We were, and still are, paid poorly, but that is the price of love and passion, with which we have devoted ourselves to our calling since our youth. Much like the way in which physicians are engaged in the health of people, in which shoemakers deal with shoes, cooks with the preparation of different meals, priests with bringing human souls closer to their source, I too, a bachelor of philology, a linguist and literary scientist, am a breadwinner. We all once chose a profession, and are obliged to practise it fairly and to the best of our abilities: it should be a source of pleasure for us, and a source of financial and spiritual benefits for our loved ones. This reason particularly concerns my translating for the theatre.

5. I translate specifically because it is a job I like doing most.

IVAN TROJAN (1979.), docent na Filozofskom fakultetu u Osijeku gdje predaje „Novu hrvatsku književnost“ i „Dramu i kazalište hrvatske moderne“, autor je tridesetak znanstvenih i stručnih radova iz područja znanosti o umjetnosti, grane teatrologije i dramatologije, te četrdesetak, većinom kazališnih, kritika i eseja. Godine 2011. objavio knjigu pod naslovom „Talijina maska“. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu doktorirao pod mentorstvom dr. sc. Ane Lederer s temom „Dramska, kazališna i kulturno politička djelatnost Milana Ogrizovića i bečka moderna“. Glavni je urednik časopisa za književnost i kulturu „Književna revija“. Član je Hrvatskog društva kazališnih kritičara i teatrologa. Dobitnik je „Povelje uspješnosti Julija Benešića“ 2009.

IVAN TROJAN (1979), assistant professor at the Faculty of Humanities and Social Sciences of the J. J. Strossmayer University of Osijek, where he teaches the papers of Recent Croatian Literature, and Drama and the Theatre of Croatian Modernism. He is the author of some thirty scientific papers on the science of art, the branches of teatrology and dramatology, and some forty – mostly theatre-related – critiques and essays. In 2001 he published a book under the title *Talijina maska*. He gained his PhD from the Faculty of Humanities and Social Sciences at the University of Zagreb (mentored by Ana Lederer, PhD; dissertation topic: “The work of Milan Ogrizović in drama, the theatre and cultural policy, and Viennese modernism”). He is the editor-in-chief of *Književna revija*, a journal of literature and culture, member of the Croatian Association of Theatre Critics and Teatrologists, and recipient of the 2009 Julije Benešić Citation for Excellence.

e-mail: itrojan@ffos.hr,
ivan_trojan@yahoo.co.uk

Ivan Trojan

Hrvatska suvremena književnost na mađarskom jeziku i mađarska na hrvatskom

Rad prati kulturološki i književno-znanstveni međunarodni projekt iniciran od strane Katedre za hrvatsku književnost Filozofskog fakulteta u Osijeku koja pronalazi partnere u Katedri za mađarski jezik i književnost bajske Visoke škole "József Eötvös" te u najutjecajnijoj mađarskoj izdavačkoj kući – Jelenkor iz Pečuha. Razlaže se o kulturološkom stručno-istraživačkom radu, koji uključuje objavljivanje izabranih djela i antologija mađarskih književnika na hrvatskom jeziku i obrnuto, obuhvaćajući sve tri književne vrste te najbolje hrvatske i mađarske književno-kritičke i publicističke radove.

U tom dijelu realizirane su knjige: „Jelencore. Antologija suvremene mađarske poezije“ (urednik: Goran Rem, prevoditeljica: Kristina Peternai, nakladnik: Ogranak Matice hrvatske Osijek, 2003.). Suvremene mađarske poetske tekstove odabrao je Zoltán Ágoston, glavni urednik časopisa „Jelenkor“. Isti je proces tekao i u suprotnom pravcu: priređivač Goran Rem napravio je odabir suvremene hrvatske poezije i zbirku nazvao po pjesmi Branka Ćegeca: „Kronika melankolije: antologija hrvatskih postmodernih pjesnika“ („A melankólia krónikája: Posztmodern horvát költők antológiája“), koja je objavljena u Pečuhu 2003. godine. Uslijedile su dvije antologije, prevedene hrvatske i mađarske suvremene proze, a ujedinjene pod naslovom „Prozni slivovi Balatona i Drave“, koje uređuju Helena Sablić Tomić, odnosno Zoltán Ágoston, a prevode Kristina Peternai i Zoltán Medve. Suradnja je nastavljena objavljivanjem knjige književno-znanstvenih eseja Zoltána Medvea o mađarskoj proznoj produkciji pod naslovom „Tradicija i

jezik“. Istovremeno je u mađarskoj izdavačkoj kući Jelenkor objavljena na mađarskom jeziku knjiga književno-znanstvenih eseja o suvremenoj hrvatskoj poetskoj i proznoj produkciji autora Gorana Rema i Helene Sablić Tomić s Filozofskog fakulteta u Osijeku pod naslovom „Kortárs horvát irodalom“ („Suvremena hrvatska književnost“), kao i izbor iz suvremene hrvatske drame prevedene na mađarski jezik pod naslovom „Tranzit“ kojeg je sačinio Ivan Trojan.

Teži se prikazivanju projekta koji je osmišljen kako bi ravnopravno ponudio svojevrsnu snimku stanja književne i književno-znanstvene produkcije u dvije susjedne zemlje. On rasvjetljava niz zanimljivih aspekata novije hrvatske i mađarske književnosti, kao i poseban poticaj boljem upoznavanju i jačanju veza između dviju nacija.

Contemporary Croatian literature in Hungarian and vice versa

The paper outlines the international cultural and literary-scientific project, initiated by the Department of Croatian Literature at the Faculty of Humanities and Social Sciences of the J. J. Strossmayer University of Osijek, which seeks and finds partners both at the Department of Hungarian Language and Literature at the József Eötvös College in Baja, Hungary, and the most influential Hungarian publisher – Jelenkor from Pecs. It discusses the cultural research work, which involves publishing selected works and anthologies by Hungarian writers in Croatian and vice versa, encompassing all the three literary genres and the best Croatian and Hungarian nonfiction writing and literary criticism.

The following books have been published to date: *Jelencore. Antologija suvremene mađarske poezije* (ed. Goran Rem, trans. Kristina Peternai, publisher Ogranak Matice hrvatske Osijek 2003). Contemporary Hungarian poetry was selected by Zoltán Ágoston, editor-in-chief of the journal *Jelenkor*. The same process also took place across the border in Croatia: editor Goran Rem made a selection from contemporary Croatian poetry, entitling the collection after a poem by Branko Ćepec: *Kronika melankolije. Antologija hrvatskih postmodernih pjesnika* (*A melankólia krónikája. Posztmodern horvát költők antológiája*, Pecs 2003). Two anthologies followed, i.e. contemporary Croatian and Hungarian prose in translation, joint under the title *Prozni slivovi Balatona i Drave* (eds. Helena Sablić Tomić & Zoltán Ágoston, trans. Kristina Peternai & Zoltán Medve). Our collaboration continued with the publication of a collection of literary-scientific essays by Zoltán Medve on Hungarian prose production, entitled *Tradicija i jezik*. At the same time, the Hungarian publisher Jelenkor printed a collection of literary-scientific essays in Hungarian on contemporary Croatian poetry and prose production by Goran Rem and Helena Sablić Tomić

from the Faculty of Humanities and Social Sciences in Osijek, entitled *Kortárs horvát irodalom (Suvremena hrvatska književnost)*, as well as a selection from contemporary Croatian drama in Hungarian entitled *Tranzit* (ed. Ivan Trojan).

The project aims to provide an equally balanced overview of its kind of the literary and literary-scientific production in the two neighbouring countries. It sheds light on a number of fascinating aspects of recent Croatian and Hungarian literature, and acts as a stimulus to learning about each other and to strengthening the relations between the two people.

IGOR ŽIC (1961., Rijeka), prozaik, esejist i kritičar. Studirao je na grupi hrvatski jezik i književnost, a diplomirao likovnu umjetnost na Pedagoškom (danas Filozofskom) fakultetu u Rijeci 1986. godine. Diplomski radnja „Teorijska konkretna estetika“ predstavljala je aktualizaciju Schellingove filozofije umjetnosti, a branio ju je kod Andreja Medveda, uglednog slovenskog filozofa-povjesničara umjetnosti. Od 1987. radi u Pomorskom i povijesnom muzeju Hrvatskog primorja u Rijeci kao restaurator slika te voditelj stručne knjižnice. Član je uredništva „Sušačke revije“ od 1993. Bio je glavni urednik dvojezičnog časopisa „Welcome to Rijeka & Opatija“ od 2001. do 2004. godine. Glavni je urednik „Književne Rijeke“ od 2011. godine. Od 1985. godine objavio je 21 knjigu te gotovo 600 članaka. Kreće se između književnosti, povijesti i povijesti umjetnosti. Najuspješnija knjiga mu je „Kratka povijest grada Rijeke“ (1998., 7 hrvatskih, englesko i talijansko izdanje), a najljepša „Crkveno slikarstvo na otoku Krku od 1300. do 1800.“ (2006.). Svoje priče objavio je u zbirkama „Intruder“ (1999.) i „Hrvatska knjiga mrtvih“ (2002.), a eseje iz svjetske i hrvatske književnosti u knjizi „Književni eseji“ (2011.). Objavio je i nekoliko ulomaka iz svog nedovršenog romana „Grad potrošene ljubavi“ koji se bavi D’Annunzijem u Rijeci.

IGOR ŽIC (1961, Rijeka), prosaist, essayist and critic. He studied Croatian language and literature, and graduated in art from the Teachers’ Academy (today the Faculty of Humanities and Social Sciences) at the University of Rijeka in 1986. His graduation paper “Theoretical concrete aesthetics” was the actualisation of Schelling’s philosophy of art, and his viva voce panel was chaired by Andrej Medved, a renowned Slovenian philosopher-historian of art. He has worked at the Maritime and History Museum of the Croatian Littoral in Rijeka since 1987 as a painting restorer and Head of the Specialised Library. He has been an editor of the journal *Sušačka revija* since 1993, was editor-in-chief of the bilingual journal *Welcome to Rijeka & Opatija* from 2001 to 2004, and has been editor-in-chief of the journal *Književna Rijeka* since 2011. Since 1985 he has published 21 books and almost 600 articles. His fields of interest are literature, history and the history of art. His most successful book is *Kratka povijest grada Rijeke* (*A Short History of the City of Rijeka*, 1998; 7 Croatian, an English and Italian edition), and his most beautiful book is *Crkveno slikarstvo na otoku Krku od 1300. do 1800.* (2006). He published his short stories in the collections *Intruder* (1999) and *Hrvatska knjiga mrtvih* (2002), his essays on world and Croatian literature in the book *Književni eseji* (2011), and has also published a few passages from his unfinished novel *Grad potrošene ljubavi*, which deals with D’Annunzio in Rijeka.

e-mail: igor@ppmhp.hr,
igor.zic1@ri.t-com.hr

Igor Žic

Neki problemi u hrvatskom prijevodu romana „Ljeto ‘42“ Hermana Rauchera

Jedan od američkih romana koji je na mene izvršio najveći utjecaj rijetko se – ili nikad! – spominje na listi najvažnijih djela te književnosti. „Ljeto ‘42“ Hermana Rauchera za većinu srednjovječnih ljudi tek je sentimentalni film o odrastanju, vezan znatno više uz sedamdesete godine 20. stoljeća, no i uz Drugi svjetski rat tijekom kojeg se odvija radnja. Upravo složen i prilično neobičan odnos između literarnog predloška i filma te podcijenjenost odlično napisanog romana u jedinom prijevodu na hrvatski natjerali su me da se temeljitije posvetim problemu.

U hrvatskom prijevodu iz 1974. godine ima dosta nepreciznosti. Zbog toga se događa da se unutar teksta koji se bavi američko-židovskom, europeiziranom, istočnoobalnom elitom uporno prevodi automobil s ‘kola’ te napiše: „raskošna su kola glatko zaobilazila okuke“, dok je Raucher zaista napisao: „luksuzni je automobil glatko klizio preko brojnih neravnina“. Ona prevodi: „kuća pokrivena cedrovinom“, a on je napisao: „kuća pokrivena cedrovom šindrom“; ona prevodi: „sivoplavo more“, a on je napisao: „sivozeleno more“; ona prevodi: „ocean se valjao u uljem obojenim valovima kao na krajolicima u bostonskom muzeju“, a on je napisao: „ocean se teško valjao kao na uljanim slikama u bostonskim muzejima“; ona je prevela: „veličanstven primjer ljudske samoobrane“, a on je napisao: „veličanstven primjer ljudske samoobmane“ itd., uz beskrajn niz nezgrapnih, stilski neuvjerljivih i ponekad besmislenih rečeničnih konstrukcija.

U romanu ima i jedan zanimljiv problem za šire promišljanje prijevoda. Raucher se inteligentno – i zapravo neprevodivo! – poigrava riječima koristeći dva značenja riječi ‘sandpiper’. Bukvalno, ‘sandpiper’ je ‘pješčani gajdaš’, a u stvarnosti ptica vivak, iz roda šljuka, koja se kreće plažom po rubu do kuda dosežu valovi i svojim glasanjem najavljuje svaki novi

val. Sve ovo moramo znati da zaista razumijemo njegovu rečenicu: „He had come down to beach level, walking on the hard mud where the surf came up as far as the sandpipers that blithered ahead of it, announcing it.“ (Raucher, H.: „Summer of ‘42“, New York, 1978., str. 3).

Prevoditeljica je točno prevela ovu jednostavnu-kompliciranu rečenicu, naravno uz neizbježni gubitak one duhovite nijanse *pješčanog gajdaša*: „Sišao je do razine žala idući po tvrdom blatu gdje su morski valovi dopirali upravo toliko koliko i vivci, koji su im se radovali najavljujući ih.“ (Raucher, H.: „Ljeto ‘42“, Zagreb, 1974., str. 9).

Kad sam prvi put pročitao ovu rečenicu na hrvatskom, uopće mi nije bilo jasno o čemu je zapravo riječ, niti što su ‘vivci’. Radeći na tekstu, imao sam dilemu da li prevesti s malim proširenjem ‘ptice vivci’, no odlučio sam se za ‘šljuke’ jer je ta namjerna, djelomična nepreciznost jasnija hrvatskom čitatelju, a poštuje autorov stil. Još jedna mogućnost bila je daljnje proširenje sa „ptice vivci, ti svojevrsni pješčani gajdaši“, no tako se mijenja ritam, misao postaje poetičnija, ali i pomalo nadrealna, na način koji odudara od autorovog stila. Posljednja mogućnost bila je da se ispod teksta objasni sva zamršenost nečeg što izgleda tako samorazumljivo. Upravo zbog čitavog niza takvih višeznačnih riječi, fraza i rečenica, Rauchera treba čitati na njegovom toplom, blago ironičnom američkom engleskom, a za ozbiljno prevođenje nužno je potrošiti ponešto vremena.

Different problems in the Croatian translation of Herman Raucher's novel *Summer of '42*

One of the American novels which has had a major impact on me is rarely – if ever! – mentioned on lists of most important works of American literature. For most middle-aged people, Herman Raucher's *Summer of '42* is just a sentimental film about growing up, notably related to the 1970s, but also to World War II, during which the plot unfolds. Because the relationship between the novel and the film based on the novel is complex and somewhat unusual, and because this superbly written novel has been underestimated in its one and only Croatian translation, I felt compelled to devote myself to the problem.

The Croatian translation from 1974 contains several inaccuracies. In the text, which deals with the American-Jewish, Europeanised, East-Coast elite, the translator persistently translates 'car' as 'kola' ('wagon' or 'wheel'). Raucher writes: "The luxurious car turned the bumps into cotton", which was translated as: "raskošna su kola glatko zaobilazila okuke" ("luxurious wheels smoothly bypassed the bend"), but which should have been translated as: "luksuzni je automobil glatko klizio preko brojnih neravnina"; Raucher writes: "A house, cedar shingled", which was translated as: "kuća pokrivena cedrovinom" ("a house covered with cedar"), but which should have been translated as: "kuća pokrivena cedrovom šindrom"; he writes: "grey-green sea", which was translated as: "sivoplavo more" ("grey-blue sea"), but which should have been translated as: "sivo-zeleno more"; he writes: "and the ocean rolled around in oil-painted chunks like seascapes in Boston museums", which was translated as: "a ocean se valjao u uljem obojenim valovima kao na krajolicima u bostonskom muzeju" ("and the ocean rolled in oil-coloured waves like in the landscapes in Boston Museum"), but which should have been translated as: "ocean se teško valjao kao na uljanim slikama u bostonskim muzejima"; he writes: "a magnificent example of man-made self-delusion", which was translated as: "veličan-

stven primjer ljudske samoobrane" ("a magnificent example of human self-defence"), but which should have been translated as: "veličanstven primjer ljudske samoobrane", etc., in addition to a never-ending series of clumsy, stylistically unconvincing and sometimes nonsensical sentence structures.

There is one interesting problem in the novel for our reflection on the wider issue of translation. Raucher plays with words intelligently – and, in fact, untranslatably! – by using the word 'sandpiper' to mean two things. Literally, 'sandpiper' is 'a sand piper', and in real life a plover, the bird, of the family Charadriidae, that moves along the shoreline announcing each new wave with its singing. One must know all this to truly understand his sentence: "He had come down to beach level, walking on the hard mud where the surf came up as far as the sandpipers that blithered ahead of it, announcing it." (H. Raucher, *Summer of '42*, New York 1978, p. 3).

This simple, yet complex sentence was translated accurately. Naturally, the humorous nuance involving the *sandpiper* was inevitably lost. In the Croatian translation, the above sentence reads as follows: "Sišao je do razine žala idući po tvrdom blatu gdje su morski valovi dopirali upravo toliko koliko i vivci, koji su im se radovali najavljujući ih." ("He had come down to beach level, walking on the hard mud where the waves reached as far as the plovers, which enjoyed them while announcing them.", H. Raucher, *Ljeto '42*, Zagreb 1974, p. 9).

When I first read this sentence in Croatian, I had no idea whatsoever what it was about, nor what 'plovers' were. Working on the text, my dilemma was whether I should slightly extend 'vivci' ('plovers') with 'ptice' ('birds'), thus writing 'ptice vivci' ('plover birds'). In the end, I opted for 'šljuke' ('snipes') because this intentional, partial inaccuracy is clearer to Croatian readers while respecting the author's style. Another option was to extend further with "ptice vivci, ti svojevrsni pješčani gajdaši" ("plover birds, these sandpipers of their kind"), but that would have changed the rhythm, the idea would have become more poetic, somewhat surrealistic, in a way which would contrast with the author's style. The last option was to explain in a footnote the intricacies of something that seems so self-explanatory. Exactly because of a whole series of such multivalued words, phrases and sentences, Raucher should be read in his warm, slightly ironic American English, while any serious translation demands that the translator invest his time.

33. ZAGREBAČKI KNJIŽEVNI RAZGOVORI
33. ZAGREB LITERARY TALKS

Društvo hrvatskih književnika • Croatian Writers' Association
Zagreb, listopad 2012. • Zagreb, October 2012